

„ Non est mortale quod opto „

Wuestwezel 1830=1930

Wesalia

ORGAAN VAN DEN — — —
OUDHEIDKUNDIGEN KRING
— — — VAN WUESTWEZEL

(VERSCHIJNT VIJF MAAL PER JAAR)

Vijfde Jaargang

1930

Nr. 3

Oudheidkundige Kring van Wuestwezel

EERE-VOORZITTERS :

Baron R. de Kerchove d'Exaerde, Burgemeester van Wuestwezel.

Z. E. H. Raeymaekers, pastoor-deken, Esschen.

VOORZITTER : Jos. Van der Jonckheyd, kosten-drukker.

ONDER-VOORZITTER : Arthur Bosschaerts, schoolhoofd, Gooreind.

SEKRETARIS : Karel Peeters, gemeentearchivaris.

SCHATBEWAARDER : Frans Verstraelen, schoolhoofd.

AFGEVAARDIGDE VAN 'T GEMEENTEBESTUUR : C. Theuns, schepen.

BESTUURSLEDEN :

E. H. J. Van Loenhout, onderpastoor.

Jozef Cools, onderwijzer.

Gustaaf Goris, onderwijzer.

Jozef Van den Zegel, schoolhoofd, Achterbroek.

BESCHERMENDE LEDEN :

Gemeentebestuur van Wuestwezel.

Hoogerw. Mgr. Hoppenbrouwers, prelaat van Grimbergen.

Hoogerw. Mgr. S. Le Grelle, huisprelaat van Z. H. den Paus, Bibliotheek van het Vaticaan, Rome.

Gravin L. du Chastel de la Howardries, Hollain.

P. Vermoelen, lid der Bestendige Deputatie, Hoboken.

J. Schobbens, griffier der provincie Antwerpen.

Petrus Aerden, gemeenteontvanger.

J. Anthonissen, Kruisweg.

Wed. J. Augustijns, Westdoorn.

J. Berben-Van Beeck, IJzerenweglaan, Cappellen.

Maria Bervoets, onderwijzeres.

J. F. Bevin, oud-leeraar H. B. S. Bergen op Zoom (Holland).

Alfons Beyers, Dorp, 58.

J. Blicke, Lange Herenthalsstraat, 26, Antwerpen.

J. Boeren, Dorpstraat, 103.

A. Bogaert, gemeentesekretaris, Borgerhout.

Dr. V. Bosschaerts, geneesheer.

Ben. Braeckman. Graaf van Hoornstraat, 52, Antwerpen.

L. Braeckmans, drukker-uitgever, Brecht.

Eerw. Heer Kannunik Broeckx, pastoor-deken, Contich.

E. Brosens, Van Luppenstraat, 11, Antwerpen.

Wed. F. Breugelmans, Handelslei.

W. J. J. C. Bijleveld, archivaris, Leiden (Holland).

E. H. Celens, pastoor, Achterbroek.

E. H. G. Celis, conservator v. h. Folklore Museum, Gent.

Fr. Claes, conservator Musea «Steen» en «Vleeschhuis», Antwerpen.

Fr. Collin, Consciencestraat, 13, Antwerpen.

Louis Cools, Handelslei, 67.

Armand Cosemans, Ballaerstraat, 50, Antwerpen.

Jos. Cosemans, De Beuckerstraat, 17, Antwerpen.

R. Cuvillier, IJzerenweglaan 60, Mariaburg-Cappellen.

Gustaaf Deckers, Candidaat-Notaris.

E. H. C. De Clerck, Tolstraat, 54, Antwerpen.

E. H. L. De Coster, pastoor-deken, Ekeren.

E. H. Karel De Decker, onderpastoor, Berlaar.

Baron Fernand de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Jonkvrouw Gwendoline de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Baron Henri de Kerchove d'Exaerde, senator, Gent.

Jonkvrouw Marie-Claire de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Eerw. Heer Thierry de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

J. De Ridder-Van Beeck, Statiestraat, 17, Waterloo.

Alf. De Vrin, Edelinckstraat, 24, Antwerpen.

J. P. Dupont, Verbondstraat, 31, Antwerpen.

E. H. Gagelmans, pastoor, Hulsen (Balen-Nethe).

Const. Goetstouwers, Calmpthoutsche Steenweg.

E. H. A. Goossenaerts, Legeraalmoezenier, Antwerpen.

R. Govaert, onderwijzer, Gooreind.

Prof. Dr. L. Grootaers, hoogleeraar, Leuven.

E. H. Alb. Henderick, Leeraar.

Corn. Hens, maalter.

Jaak Hens, maalter.

H. Hoeben-Van den Wijngaert, expert-boekhouder, Hove.

Aug. Janssens, leeraar, De Bosschaertstraat, 229, Antwerpen.

Fr. Janssens, Turnhoutsche baan, 125, Borgerhout.

Jan Kenis, Westdoorn.

J. Kenis, gemeentesekretaris, Reeth.

Mevr. W. Koch de Gooreind, kasteel van Gooreind.

Hub. Kunst, onderwijzer, Neerstraat, 18, Roermond (Holland).

WESALIA

**Orgaan van den Oudheidkundigen Kring
van Wuestwezel**

ABONNEMENTSPRIJS : 5 fr. per jaar ; Buitenland 10 fr.

Beheer : FRANS VERSTRAELEN (postcheckrekening n° 1656.25)

Redactiesekretaris : KAREL PEETERS, Wuestwezel.

Wuestwezel 1830-1930

Op Zondag 21 September zullen te Wuestwezel feestelijkheden ingericht worden ter viering van 's lands honderdjarige onafhankelijkheid.

Het past voorzeker bij een Eeuwfeest een historisch overzicht te geven der afgeloopen tijdspanne. Het plaatselijk Eeuwfeestkomitee nam daarom het gelukkig initiatief dit historisch overzicht weer te geven in een praalstoet, die deel uitmaakt van het algemeen feestprogramma.

Toen door het komitee aan « Wesalia » werd gevraagd de bevolking een weinig voor te lichten omtrent de zaken, die in den stoet zouden voorgesteld worden, namen we zulks met gretige handen aan.

De hoofdgedachten, die dienden uitgewerkt, werden aldus samengevat :

Een eeuw van onafhankelijkheid bracht ons :

1°/ vooruitgang op stoffelijk gebied ;

2°/ rijken bloei in kunst en letteren ;

3°/ een prachtig kolonie- en missiegebied.

Voor het eerste punt kon evengoed deze hoofding dienen « Wuestwezel 1830-1930 » daar de uitbeelding in den stoet alleen hierop neerkomen zal te toonen door sprekende getallen, schema's en statistieken hoe onze gemeente zich de laatste eeuw heeft ontwikkeld.

Dit gedeelte, den hoofdschotel, zullen we dan ook meer verklaren en toelichten, omdat het rechtstreeks met het doel van onzen Kring in verband staat. Tevens zal als een blijvend aandenken dit nummer steeds kunnen bewaard en zal al het werk dat door de leden van het Komitee werd geleverd niet verloren zijn.

Het tweede gedeelte zal een hulde zijn aan de groote mannen die ons Vaderland van 1830 tot 1930 heeft voortgebracht.

Wat het laatste deel aangaat, hier wordt wederom het plaatselijke tusschengeweefd. Immers als er hulde dient gebracht aan de pionniers, de eerste werkers, die aan het verre negervolk den weg tot de beschaving hebben geopend, dan zien we twee figuren oprijzen die, alhoewel geen Wuestwezelaars van geboorte, toch een groot deel van hun leven hier hebben gesleten en die door onze bevolking als echte inwoners werden aanzien, we noemen hier Pater Van Roey en Hieronymus Becker.

Als slot krijgen we dan een huldebetoon aan de drie koningen die gedurende deze eeuw van onafhankelijkheid, aan het hoofd stonden van het landsbestuur.

Ziehier dan de indeeling en de volgorde van den stoet :

1. Ruiters met Vaandels.
2. De aloude Wuestwezelsche gilden.

DEEL I. Wuestwezel 1830-1930.

3. Bezettingstroepen te Wuestwezel in 1830-31 (Hollanders, Belgen, Fransen).
4. Bevolking (aantal inwoners en huizen, statistieken, plans).
5. Bestuur a/ Burgemeesters.
b/ Pastoors.
6. Onderwijs (scholen, klassen, leerlingen, onderwijzers).
Harmonie « De Jonge Scheuten ».
7. Landbouw a/ in 1830
b/ in 1930.
8. Ontstaan en uitbreiding der Melkerij.
9. Wagen : Verheerlijking van den Landbouw.
10. Verlichting (overzicht 1830-1930).
11. Brandweer.
12. Wagen « Nijverheid ».
13. Verkeer (overzicht 1830-1930).
14. De oorlog 1914-1918.
15. Hulde aan de landen van voedselvoorziening.
Harmonie « Concordia ».

DEEL II. België : Kunsten en Letteren 1830-1930.

16. Groep : Kunsten en Letteren sinds 1830 (schrijvers, schilders, beeldhouwers, toondichters, enz.).
17. Wagen : Hulde aan den grootsten dichter : Guido Gezelle (geboren in 1830, overleden in 1899).

DEEL III. Kolonisatie en Missiewerk in Kongo.

18. Groep : Hulde aan de eerste beschavers.

19. Wagen : « Hulde aan de Missiën ».

SLOT.

20. Vlaggen, kartels en fanions der Wuestwezelsche Maatschappijen, Bonden en Vereenigingen.

21. Oud-Gedienden.

22. Wagen : « Hulde aan ons Vorstenhuis ».

Thans willen we eens nader toekijken wat ons door al deze lange reeks groepen en praalwagens zal worden voorgesteld.

DE OPENING.

1. Bij elk verhaal past een inleiding. De weg wordt getoond en de ruimte gebaad door *vier vaandrighs* die, op flinke boerenpaarden gezeten, de vaandels zullen dragen van gemeente, streek, land en kolonie. Immers het is als het algemeen opschrift van den stoet.

2. Fier en statig, komen dan *de vier aloude Wuestwezelsche gilden*. Hun bestaan reikt tot honderden jaren her en met de gemeente, met de streek en met het land hebben ze jaar in, jaar uit, het wel en wee gedeeld. Het zijn de eenige vereenigingen die in 1830 bestonden, en door hun aard en door hun verleden passen ze niet in het kader onzer huidige maatschappijen en bonden. Zij hebben alle recht op onzen eerbied en is het dan ook vanwege het Eeuwfeest-komitee een mooi gebaar de gilden aan het hoofd te stellen van den optocht.

Naast onze drie koninklijke schuttersgilden, die van St Sebastiaan (Handboog), van St Joris (Kruisboog), en van St Kristoffel (Bus) hebben we nog de St Ambrosius- of Biegilde, die jonger is dan de drie andere, doch die met fierheid in het nieuwe vaandel 1713 mocht schrijven.

In 1834 werd aan de Gemeentebesturen verzocht een verslag uit te brengen over den toestand der gilden. Ziehier wat de burgemeester op 14 Juli 1834 schreef aan Mr. Cassiers, arrondissements-kommissaris. De briefwisseling was toen in het Fransch. We vertalen : « Er bestaan in mijn gemeente drie gilden : 1. de gilde van den kruisboog, 2. van den handboog, 3. van de bus. Volgens de oude overleveringen was het doel hunner stichting te gaan oorlogen voor de heeren hunner gemeente, nu hebben zij geen ander doel dan soms te paradeeren bij plechtigheden en zich te oefenen gedurende de zondagen in den Zomer in het schieten op de doelen. Met de kermisdagen worden er prijs-schietingen gehouden. De prijzen bestaan in tinnen en koperen schotels en andere zaken waarvan de gemiddelde prijs dertig frank bedraagt. Aan deze schietingen nemen de leden der soortgelijke maatschappijen uit de omliggende gemeenten ook deel. Voor het ove-

rige denk ik niet dat zij deel zullen willen nemen aan een meer algemeene oefening. (1) »

De machtige gildefeesten van 12 en 13 Mei 1928 te Wuestwezel waren getuigenissen van den hoogen bloei en de forsche sterkte van het huidige gildewezen. Er zit nieuw bloed in de gilden en zeker is het, dat onze oudste broederschappen nog lange jaren, nog eeuwen, den loop der tijden zullen doormaken. (2)

Van anderen aard als de schuttersgilden is de St^t Ambrosiusgilde, die de liefhebbers van bieënteelt groepeerst. Ook zij mag fier naast haar oudere zusterverenigingen opstappen en gerust mogen we besluiten, dat zoolang er bieën zullen gonzen de Biegilde zal blijven bestaan.

3. Bezettingstroepen te Wuestwezel in 1830-31.

De Omwenteling bracht ons een bezetting door Nederlandsche, Belgische en Fransche soldaten. In een der vorige nummers van dit tijdschrift (3) verscheen een uitgebreid artikel over de troepenlegering tijdens de jaren 1830-33 te Wuestwezel. Deze troepen veroorzaakten veel last aan de bevolking en zooals het gewoonlijk gaat, de geleden schade werd maar gedeeltelijk vergoed. Om aan deze gebeurtenissen te herinneren, zal een groep soldaten uit dien tijd verbeeld worden.

4. Bevolking.

De opschriften die men zal te zien krijgen, zullen aanstonds toonen hoezeer de bevolking te Wuestwezel is toegenomen gedurende de verlopen eeuw.

In 1830 beliep het aantal inwoners 1541. Ziehier hoe ze verdeeld waren over de verschillende gehuchten :

Binnen de kom van het dorp	...	...	...	363
In het dorp doch buiten de kom	...	...	...	78
Baan	...	...	...	274
Kruisweg	...	...	...	295
Westdoorn	...	...	...	180
Gooreind	...	...	...	142
Achterbroek	...	...	...	209

Totaal dus voor 1830 : 1541

(1) Gemeentearchief Wuestwezel. — Briefwisseling 1834, n° 186.

In « Oudheid en Kunst » (Brecht) (20° jg. 1929, blz. 89-123) publiceerde de hr. J. Eernalsteen de verslagen over de provincie Antwerpen. Daaruit vernemen we dat er in 1834 in het arrondissement Antwerpen slechts vier gemeenten waren waar drie gilden bestonden. En, samentreffen, dan zijn het nog juist de vier buurdorpen uit de Noorder-Kempen : Brecht, Kalmthout, Loenhout en Wuestwezel. Voor Esschen werd het aantal niet opgegeven, volgens archivaris Meeusen bestonden er eveneens drie schuttersgilden.

(2) De geschiedenis der Wuestwezelsche schuttersgilden verschijnt in « Wesalia ». Onze medewerker P. v. G. gaf bijdragen over de St. Kristoffelsgilde (vanaf 3° jg. n°1). Als die volledig behandeld is komen de twee andere aan de beurt.

(3) 4° jg. blz. 58-63.

Vergelijk nu maar even :

1850	...	...	...	...	...	...	2103
1875	...	...	...	...	...	...	2281
1900	...	...	...	...	...	...	3059
1930	...	...	...	...	...	...	5064

Het getal huizen bedroeg in 1830 238 terwijl het thans geklommen is tot 904 (Centrum 599, Gooreind 220 en Achterbroek 85. (4)

Wanneer we de huidige kom van het dorp vergelijken met wat ze een eeuw geleden was, staan we effenaf verbaasd, thans omvat ze 179 woningen tegen slechts 49 in 1830. Dit wordt aanschouwelijk voorgesteld in den optocht door twee groote plans, die de Dorpskom van 1830 en 1930 verbeelden.

5. Bestuur.

Degenen, die, gedurende deze honderd jaar, het burgerlijk en het geestelijk bestuur der gemeente in handen hadden, mogen voorzeker niet vergeten.

a/ Burgemeesters.

Door den koning der Nederlanden werd den 23 Juni 1818 als burgemeester van Wuestwezel aangesteld: *Baron Ignatius de Vinck de Wesel* (1818-1831), die te Antwerpen woonachtig, zeer dikwijls op het Hof van Wuestwezel vertoefde. (5) Hij vervulde het ambt van burgemeester tot in 1831 en werd opgevolgd door zijn zoon *Baron Edmond de Vinck de Wesel* (1831-1836), die gewoonlijk te Wuestwezel verbleef en dan ook een werkdadig deel nam in het bestuur zijner gemeente. Hij bleef burgemeester tot einde 1836. Alsdan kwam de nieuwe gemeentewet in voege, die nieuwe verkiezingen voorschreef. De nieuwe burgemeester was *Jacobus Baeyens*, een zeer gekend figuur, die als geneesheer trouw de inwoners ter zijde stond en aan het hoofd der gemeente bleef van 1837 tot 1842.

Na hem kregen we *Jan Jozef Hens* (1843-1875) de eerste der familie Hens uit het Posthuis, die langen tijd het vervoer van goederen en brieven verzekerde (zie n° 13, Verkeer).

Dan volgde, na het overlijden van J. J. Hens, voor de tweede maal *Baron Edmond de Vinck de Wesel* (1875-1877) die nog slechts voor twee jaar het ambt zou waarnemen daar hij in 1877 overleed.

Dr Florimond Clijnmans (1877-1884) werd zijn opvolger. Achtereenvolgens werden met de waardigheid van Burgemeester bekleed: *Eugenius Verhaegen* (1884-1906) en *Jan Jaak Hens* (1906-1923). Deze laatste moest wegens doodsb bedreigingen door de Duitse bezetting in 1915 de wijk nemen naar Nederland. In die hache-

(4) We bestatigen een fellen aangroei van bevolking en huizen aantal. Doch bij nadere beschouwing blijkt een vermindering van het aantal inwoners per huis. In 1830 komt dit gemiddelde tusschen 6 en 7 leden per huisgezin, thans in 1930 komt men tusschen 5 en 6. In vergelijking met andere streken, zelfs van ons land, mag dit nog zeer bevredigend heeten.

(5) Over de familie de Vinck de Wesel leze men in « Wesalia » 5° jg. n° 1.

lijke omstandigheden was het *schepen P. J. Van Looveren*, de krasse ouderling, die het zeer lastige beheer der gemeente op zich nam en kranig zijn man stond tot den terugkeer van burgemeester Hens.

Na het overlijden van burgemeester Hens werd op eenparig verzoek van al de leden van den Raad de burgemeestersluier aangeboden aan *Baron Robert de Kerchove d'Exaerde* die, in 1924 door Z. M. den Koning tot burgemeester aangesteld werd. Moge hij nog lange jaren het spoor volgen zijner voortreffelijke voorgangers en Wuestwezel steeds hooger leiden op het pad van stoffelijken en zedelijken vooruitgang.

Naast de Burgemeesters mogen we in één adem de secretarissen noemen, die in het beheer der gemeente steeds een voorname plaats bekleedden en met den burgemeester het dagelijksch bestuur uitmaakten. Van 1830 tot 1930 krijgen we dan natuurlijk een deel van den geslachtsboom der familie van Beeck (6) die thans bijna gedurende driehonderd jaar het ambt van secretaris in haar schoot heeft bewaard. We hebben er slechts vier te noemen, beginnend met een der grootste telgen, zooniet de grootste, *Advokaat Frans Herman Jozef van Beeck* (1794-1831), opgevolgd door zijn rechtstreeksche afstammelingen : *Louis Laurent van Beeck* (1831-1871), *Frans Jaak van Beeck* (1871-1908) en de huidige vertegenwoordiger der drie-eeuwige secretarissen familie *Eugeen Karel van Beeck* (1908-).

b/ *Pastors.*

Op geestelijk gebied bleef de groei der gemeente niet ten achter. Waar er in 1830 slechts één parochie bestond, nl. die van O. L. Vrouw van Wuestwezel, bestaan er thans drie.

Op 21 Maart 1861 werd voor de eerste maal een verzoek gezonden aan den Gemeenteraad door inwoners van Gooreind om aldaar een kerk met school en pastorie te bekomen. De gemeente scheen niet zeer ingenomen met het verzoek en tot vier maal toe werd er in den Raad over het ontwerp gestemd. De aanbesteding had eindelijk plaats op 12 Mei 1866. Ziehier hoe het « Missieblad voor Gooreind » (27 Nov. 1919) zich over de geschiedenis der parochie uitlaat :

« Het eigenlijke *Gooreind*, het *Oud-Gooreind* of, zooals men gewoonlijk zegt, het *Boeren-Gooreind*, is met *Klein-Gooreind* van ouds gekend en behoorde immer tot de parochie van Wuestwezel die in het midden der dertiende eeuw ontstond.

Aan het *eind der gooren*, de vroegere lage moerassige gronden met biezen en riet begroeid, ten zuid-westen van het dorp, gelegen langs de *Oude-Baan* van Antwerpen door Wuestdoorn, Kruisweg en 't Rijk op Breda strekte het zich verder uit over onafzienbare bosschen en heide.

De nieuwe ruime steenweg, er dwars door in 1811 aangelegd om het verkeer met Holland te verkorten en vergemakkelijken, de « posterij » aldaar ingericht samen met een bestendigen douanierspost bevorderde meer en meer de ontginning en bebouwing der streek.

(6) Zie « *Wesalia* », 1^e jg. n° 1.

De bevolking vermeerderde.

Eene volle uur, ja, anderhalf uur van de parochiekerk verwijderd deed zij in 1843 haar eerste aanvraag, meermaals herhaald de volgende jaren, tot het bekomen eener kerk. Zijn Doorluchtige Hoogwaardigheid de Aartsbisshop van Mechelen, de Lands- en Provinciebesturen toonden zich immer inschikkelijk en hadden vrede met de oprichting eener nieuwe parochie; de gemeente helaas niet.

De bewoners hielden aan, de inschrijvingen voor de onkosten wierden bijgehaald, de plannen ontworpen, de goedkeuringen verkregen tot dat eindelijk in 1864 het gemeentebestuur genoodzaakt was toe te geven aan den heer *Jozef Reyniers*, den voornaamsten ieveraar en begiftiger der nieuwe parochie, die voor kerk en kerkhof, pastorij, school en wegnis 2 $\frac{1}{2}$ hectaar mastbosch afstond; het achtte zich daarmede ontlast van alle geldelijke tusschenkomst!

De parochie wierd omschreven, de oprichting der kerk goedgekeurd door de bevoegde overheden en in 1866 de werken voor goed aangepakt volgens de teekeningen van den provincialen bouwmeester *Eug. Gife*. Kerk, pastorij en schoolhuis stonden gebouwd, menige woning zetteden er zich bij neder en het *Nieuw-Gooreind* was geschapen.

De kerk ging voor den goddelijken dienst open met Februari van het jaar 1869.

Zij was door het koninklijk besluit van 31 December 1868 aanvankelijk als eenvoudige *kapel* aanzien, onder het bestuur van een *kapelaan* of *vicarius residens*, onderpastoor alhier verblijvende, aan wien de gebruikelijke jaarwedde werd toegekend.

Den 30 Januari 1869 benoemde Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid de Aartsbisshop V. A. Dechamps, den Eerw. Heer *Karel Willebrord Van den Akkerveken*, onderpastoor van 's Gravenwezel, tot kapelaan van Gooreind. Hem werden als medebestuurders, den 25 Februari 1870 door het hoofd van het Aartsbisdom gegeven *Corn. Vochten*, *Adriaan Geysen* en *Jacobus Aernouts*. De jaarlijksche rekening der kapel moest aan den kerkraad van de moederkerk ter goedkeuring onderworpen worden.

De inwoners mochten dan hunne plichten van christen mensch alhier kwijten: de H. Mis bijwonen, te biechten gaan, hun Paschen houden en berecht worden. De kinderen moesten naar Wuestwezel nog ten doop gedragen worden; de huwelijken en begrafenissen bleven aldaar ook plaats grijpen.

Bij koninklijk besluit van 27 Juni 1871 wierd Gooreind met Akkerveken van de moederkerk volkomen afgescheiden, parochie op hun eigen verklaard en de kapel nu tot *succursale* of *hulpkerk* verheven. Daarmede stemde Zijne Doorluchtige Hoogw. de Aartsbisshop in door zijnen brief van 10 Juli daaropvolgende, stelde ze onder de aanroeping van den H. Jozef en benoemde den kapelaan Van den Akkerveken tot eersten pastoor der nieuwe parochie met name *Gooreind-Akkerveken*, 600 zielen sterk, en de kapelmeesters tot leden van den nieuwen kerkraad. Bij hen voegden zich *Jan Aerisen* en

J. B. Van Gestel, aangesteld door den heer Pycke, gouverneur der Provincie.

De eerste Voorzitter der Kerkfabriek was de geachte en deugdzame man, Corn. Vochten, die zich buitengewoon beieverd had voor de oprichting der parochie, en bij zijn dood twee jaargetijden stichtte en zijnen beemd in de Klein-Gooreindsche velden aan de kerk vermaakte. »

Achterbroek begon korts daarna ook te roeren en op 3 April 1862 werd van daar het verzoek ingezonden aan den Gemeenteraad. Hier werd dezelfde gang gevolgd als voor Gooreind, uitstellen, tegenstemmen, weigeren, tot het er eindelijk toch van komen moest en in 1869 de gemeente toegaf. In 1871 werd dan ook de eerste pastoor der nieuwe parochie ingehuldigd. (Parochie wettelijk en kerkelijk opgericht den 10 Juli 1871.)

Als pastoors der drie parochiën hebben we :

<i>Wuestwezel-Dorp :</i>	Willem Van Beysterveld	1820-1850
	Jan Lemmens	1850-1881
	Alfons Lemmens	1881-1910
	Adr. Verheyen	1910-
<i>Gooreind :</i>	K. Van den Akkerveken	1869-1900
	H. van Horenbeeck	1900-
<i>Achterbroek :</i>	Van Rooy	1871-1873
	Claessens	1873-1881
	Kerstens	1881-1899
	Floren	1899-1920
	Celens	1920-

Voegen we daarbij dat de Kapel van Sterbosch ook voor de geloovigen is opengesteld. Als kapelaan : Alb. Henderick 1920-1930 en Verstreken 1930-

Naast de oprichting van nieuwe kerken te Gooreind en Achterbroek moeten we melding maken van de vergroting der kerk van O. L. Vrouw in 1889-1900. De uitbreiding van de innerlijke versiering dezer kerk begon door pastoor Lemmens zaliger, en werd niet evenveel kunstzin voortgezet door den Z. E. H. Pastoor Verheyen.

6. Onderwijs.

We hebben pas in een vorig nummer gesproken over de school van Meester Kenis ten jare 1830. (7) Herhalen we slechts dat er één schoollokaal was voor heel de gemeente, met in den Zomer 50, in den Winter soms 200 schoolgaande kinderen, jongens en meisjes. Korts daarna moet men « verhuisd » zijn naar de « school » rechtover de Pastorij — en zoo rond de jaren '40 ging het er al even erg als in het oude lokaal.

In 1856 kwam er verbetering, er werden twee nieuwe schoollokalen gebouwd in de Dorpstraat, toen heette ze zoo niet, en men benoemde een « ondermeester ».

(7) « Wesalia », 5^e jg. 1930, blz. 9-12.

Tot dan toe waren het nog gemengde leerlingen, maar ook in die behoefte werd voorzien en op 19 April 1871 ontving de gemeenteraad verzoek om toelating en toelage tot het bouwen eener meisjesschool in het Centrum.

Eenmaal dat de kerk er was te Gooreind, volgde de school spoedig en in 1868 werd J. Geerts er als onderwijzer zenoemd; deze werd later vervangen door G. Debonnaire. Toen in 1879 de liberale schoolwet was gestemd, werd door den E. H. pastoor Van den Akkerveken met ondersteuning van de bevolking een vrije gemengde school gesticht in de Oude Baan; de grond werd geschonken door graaf de Looz-Corswarem.

In 1886 werd ze aangenomen school en Meester Bosschaerts werd er in October 1886 de eerste onderwijzer van. (Voorloopig had koster Edm. De Decker dit ambt waargenomen in de vrije school.)

In 1910 werd deze school gansch vernieuwd door de zorgen van Pastoor van Horenbeeck, aldus werden de twee gemengde scholen vervangen door een aangenomen meisjesschool en een gemeentelijke jongensschool.

Achterbroek bleef niet ten achter. Meester De Schutter kreeg er zijn plaats in 1867.

In plaats van één klas in 1830 hebben we thans over heel de gemeente een totaal van 26 klassen (12 voor jongens en 14 voor meisjes). Nog drie nieuwe schoollokalen (2 op Braken en 1 te Achterbroek) staan in 't vooruitzicht. Thans zijn er in heel de gemeente 836 schoolplichtige kinderen.

7. Landbouw.

Het gaat niet om binnen de perken van dit overzicht alles te behandelen wat betreft den vooruitgang op gebied van landbouw en veeteelt. We zullen best doen een vergelijking te maken tusschen den toestand in 1830 en dien in 1930, en tusschenin eenige voorname zaken aan te stippen.

Aan de hand van een onderzoek ingesteld door den distriktskommissaris op 23 November 1830, zal het ons niet moeilijk zijn den toestand in 1830 te schetsen. Het is maar al te waar dat wapens de ploegen verdrijven. De doortrekkende troepen van 1830 hadden te zeer den nog staanden oogst vertrappeld en de voorraden bestormd. Onze landbouwers zagen de toekomst duister in en vreesden voor een algemeen ondergang. Het regende klachten bij den distriktskommissaris, die dan ook besloot een onderzoek te openen « omtrent de voorraden granen in de gemeente voorhanden en te nemen maatregelen in geval van een te kort aan voedingsmiddelen. » Men kwam tot deze beraming van den voorraad : Rogge, 1400 Hl., Haver, 1600 Hl., Boekweit, heel de oogst heeft nauwelijks de noodige hoeveelheid zaai-goed opgebracht. Aardappelen, 1500 Hl. (8)

(8) Ziehier hoe men te werk ging om den voorraad rogge te berekenen : « Er zijn omtrent 130 landbouwers, de eene door den anderen genomen bezaait 6 gemeten (2 Ha.), maakt 780 gemeten. Het een gemet door het ander op 6

Er werd aangemerkt : De hoeveelheid rogge, die zich thans nog in de gemeente bevindt is verre van voldoende voor de voeding van 1600 inwoners en van hun vee tot den oogst van 1831. Indien de boekweit wat beter gelukt was en zoo de inwoners hun aardappelen hadden kunnen bewaren, zou het te kort niet zoo groot geweest zijn, maar de boekweit is schaarsch en de aardappelen (zoo kostbaar om het broodverbruik te vervangen) zijn zoodanig verminderd door de overtalrijke inkwartieringen, die op de gemeente reeds twee maanden drukken (we zijn in November 1830) dat, zoo de opeischingen blijven voortduren al de aardappelen zullen verbruikt zijn voor er twee maanden verlopen zijn.

Wat de haver betreft, indien men de hoeveelheid berekent noodig tot 15 Juni a. s. voor de voeding van 130 paarden in gebruik bij de inwoners, komt men reeds tot een te kort van minstens 1000 hectoliters, zonder rekening te houden met hetgeen voor de troepen noodig is.

Hieruit blijkt klaar, dat vóór den nieuwen oogst onze gemeente blootgesteld is aan een volledig gebrek aan voedingsmiddelen, waarvan het gevolg zijn zal een totale ondergang onzer gemeente.

Om deze hachelijke toestanden te voorkomen kunnen slechts twee doeltreffende maatregelen voorgesteld worden : eenerzijds, dat onze gemeente zou ontslagen worden van verdere inkwartiering, en anderzijds, dat de regeering zeer spoedig het reeds geleverde zou betalen en dat aan de gemeente een belangrijke vergoeding zou worden uitbetaald wegens de vele plunderingen en de groote verliezen door de inwoners ondergaan.

Een krachtig beroep op den rechtvaardigheidszin van het Voorloopig Bewind sloot deze uiteenzetting.

Waarlijk, het zag er niet rooskleurig uit te Wuestwezel. Zoo staan de verslagen, statistieken en lijsten in 1830 vol klachten, en dat duurt zoo tot 1835. Dan komen er betere jaren, welgelukte oogsten, geen plunderingen meer en van wege de Regeering zelf komt aanmoediging om onvruchtbare gronden goed te maken. De gemeente krijgt langs alle kanten aanvragen om heide te verkoopen en de gemeentelijke eigendommen verminderen met honderden bunders per jaar. Meer en meer komt ook het gebruik in zwang de heiden niet onvruchtbaar te laten liggen doch ze te beplanten met dennenboomen. In 1830 was er slechts een beboschte oppervlakte van 62 Ha. dus slechts het honderdste deel van heel de gemeente; iedereen neemt aan dat deze oppervlakte in de jaren vijftig en zestig veel grooter was.

Ook de veeteelt gaat vooruit. Als men bedenkt dat er in 1830 voor den landbouw bijna zooveel ossen gebruikt werden als paarden

veertels (1 veertel = 80 liter), maakt 4680 veertelen of 3744 Hl., afgetrokken voor zaaikoren 980 veertelen, blijft 3700 veertels of 2960 Hl.

Dan zijn er 1600 inwoners, gerekend op $\frac{1}{2}$ pond maakt 8 veertels per dag, op 4 maanden (na den oogst verlopen) 960 veertels — daarin niet begrepen hetgeen noodig was voor de troepen. Er moet verkocht worden door de landbouwers 1000 veertels om hun pacht, hun schulden en hun contributies te betalen. Dus blijft er nog in voorraad 1740 veertels of 1400 Hl.

en dat van jaar tot jaar het getal « ossenboeren » verminderde, getuigt dit wel voor den vooruitgang van onzen landbouw. Het verbeteren van het paardenras werd daarom een der voornaamste bekoeringen. Zooals voorheen de Hollandsche Regeering haar milde medewerking en ondersteuning had verleend, deed ook de Belgische al het mogelijke om den kweek van trekpaarden aan te moedigen. Zoozeer zelfs dat de runderteelt verwaarloosd wordt. In 1836 schrijft de gemeente in haar jaarlijksch Verslag : « Ten opzichte van den landbouw zou er een merkelijke verbetering te weeg kunnen gebracht worden, namelijk wat aanbelangt de gesteltenis der koeibeesten. Men ziet ten grooten voordeele voor deze provincie, dat het Gouvernement alle middelen in het werk stelt om het peerdenras te verbeteren, het zou ook niet min voordeelig zijn dat dezelfde waakzaamheid en verordeningen die voor den kweek van peerden gebruikt worden en reeds tot stand zijn gebracht ook eens door het Gouvernement zouden voorgeschreven worden om bij middel van het plaatsen op de gemeenten van schoone en robuste stieren het ras der koeibeesten te verbeteren. »

Landbouw en veeteelt gingen met snelle schreden vooruit, doch na jaren van overvloed kwamen ook hier jaren van ellende.

In 1845 riep men niet zoo zeer over den oogst, het koren was goed gelukt, doch er was geen reden om blij te zijn; van den anderen kant verschijnt voor de eerste maal de aardappelziekte (9) en men schrijft aldus : « Van belang is, dat de aardappels schijnen aangedaan te zijn van eene ziekte, dewelke ons tot heden onbekend is en waaruit volgt dat er verscheiden bedorven zijn en er doorgaans kleine en weinige aardappelen aanhangen, edoch schijnt het dat deze ziekte geen voortgang neemt, aangezien men al bespeurd heeft, dat de bedorvenheid der aardappels weinig of om zoo te zeggen niet voortloopt, waaruit men kan verhoplen, dat ingevalle deze ziekte niet meer toeneemt en in gevalle de aardappels in den winter goed, mogen blijven (hetwelk ons onbekend is) er bijna genoeg aardappels zijn tot de consummatie dezer gemeente. » (10)

1846 staat in de geschiedenis vermeld als een jaar van hongersnood. Immers de oogsten waren overal mislukt, tengevolge van de overvloedige hitte en de langdurige droogte, zoodat de graanprijzen zeer hoog waren. De aardappelen hadden eveneens veel van het weder te lijden gehad en de ziekte had haar verschijning nogmaals gedaan. Weliswaar was er geen weelde, doch tot echten hongersnood kwam het hier niet, in een landbouwgemeente is daar zoo spoedig geen gevaar voor.

Mislukte oogsten, minder opbrengst, hier en daar armoede, dan volgt ook meer gevaar voor stelen. In 1849 klaagt men « dat er dit jaar veel kleine bedekte dieftens van hofvruchten, aardappels, mutsaard, graan enz. hebben plaats gehad, waarvan de daders onbekend zijn niettegenstaande alle genomen inlichtingen en voorzorgen. De

(9) « *Peronospora infestans* » dezelfde ziekte, die thans nog vaak de goede aardappelooften komt bederven.

(10) Schepencollege. — Verslagen 1845.

brigade gendarmerie alhier gestationeerd, heeft ten allen tijde uit vijf manschappen bestaan, dat is tegenwoordig veel te zwak om hun behoorlijke surveillanties in de gemeente te doen. Men vermoedt de daders van deze diefstallen te zijn de rondleuwers van solferstekken, scharenslijpers, orgelspelers enz., die dagelijks met vrouwen en kinderen de gemeente doorloopen en voorzien zijn van goede papieren hun afgeleverd door de regeeringen van hun stad of gemeente om alzoo van den last daarvan bevrijd te zijn en dezelve op andere gemeenten te dringen, want waarlijk alzulke personen kunnen met hunne te verkoopen waren of handwinning den kost niet winnen met het rondreizen : het ware dan te wenschen dat de hooge autoriteiten een verbod deden van nog zulke papieren af te leveren. » (11)

In 1851 is de ellende voorbij en men spreekt van « Wonderbaer goede oogsten ».

De wet van 1847 waardoor de gemeenten verplicht werden hunne braakliggende gronden te verkoopen of zelf te bewerken, had hier geen gevolg, zooals hooger gezegd verkocht de gemeente regelmatig gedeelten harer heide- en moergronden.

Onze landbouwers bleven nog steeds dezelfde Kempische heiboeren met voorvaderlijke methoden en zegswijzen, behalve wat vee-teelt aangaat, die wordt best beoefend als de landbouw slecht gaat.

Naarmate de verkeersmiddelen verbeteren, verminderen de handelsprijzen en eens dat Amerika, na de ontwikkeling der stoomscheepvaart, ook zijn graanschuren voor Europa opent, wordt onze eigen graanvoortbrengst meer op het achterplan geschoven.

Het laatste kwart der 19^e eeuw brengt felle prijsdaling, tusschen 1870 en 1880 zien we den oogst herhaaldelijk mislukken en dit alles, daarbij genomen den steeds toenemenden graantoever, doet den landbouw het veld ruimen voor vee-teelt en in sommige gevallen voor de nijverheid. Het zal dan ook te danken zijn aan het vereenigingswezen inzonderheid aan den opkomenden Boerenbond, dat onze landbouwers het bedrijf hunner voorvaders hebben kunnen voortzetten.

De oorlogsjaren 1914-18 waren eer voor- dan nadeelig voor den landbouw en zoo komen we aan 1930. Onze landbouw van nu, met zijn moderne wetenschappelijke methodes, met zijn eigen vereenigingswezen, met zijn oordeelkundige bemesting en voeding, met zijn aanwending van stoomkracht en elektriciteit, heeft zulk een verbazende vlucht genomen dat we er nog nauwelijks de sporen van voor honderd jaar kunnen in terugvinden.

Hier volgen dan eenige opgaven die een vergelijking van 1830-1930 eenigzins mogelijk maken. Iedereen zal zelf de noodige gevolgtrekkingen wel kunnen maken, het groote verschil tusschen beide kolommen kunnen verklaren :

(11) Schepencollege. — Verslagen 1849.

	1830.	1930. (12)
Bebouwde gronden	1100 Ha.	(niet opgegeven)
Weiden	330 Ha.	1370,88 Ha.
Bosschen	62 Ha.	569,36 Ha.
Vijvers en water	25 Ha.	8,69 Ha.
Heide	3200 Ha.	442,87 Ha.
Onbebouwd, braakliggend moerassen, moerkuilen, enz.	1300 Ha.	(niet opgegeven)
<i>Dieren</i> : Aantal paarden	164 (13)	294
Trekossen	109	1
Runderen	797	2482
Schapen	428	55
Verkens	187	1465
<i>Opbrengsten</i> : Koren	4400 Hl. oppervl.	363 Ha. 31 a.
Haver	1920 Hl.	» 253 Ha. 52 a.
Erwten en boonen	40 Hl.	» 3 Ha. 67 a. 66 c.
Spaansche tarwe (maïs)	520 Hl.	» 39 a.
Aardappelen	2800 Hl.	» 128 Ha. 01 a.
<i>Vervoer</i> : Wagens met 1 paard	4	
Wagens met 2 paarden	5	
Karren	149 (14)	
Stortkarren	76	
Auto's	—	31

We hebben hier alleen de getallen opgegeven voor 1930, die een vergelijking met 1830 mogelijk maken, omdat de statistiek voor 1830 niet alle rubrieken bevat. Omdat ze zoo belangrijk is, geven we die van 1930 als aanhangsel. (15)

Voor de schapen werd een bijzondere lijst opgemaakt. Er waren 428 schapen, verdeeld over 15 kudden waarvan de talrijkste bestond uit 43. De schapenteelt was toen reeds fel aan 't verminderen, want het jaar te voren, in 1829, waren er nog 19 kudden met 651 schapen, waaronder drie kudden met meer dan 50 schapen. Men merkte op dat de schapen alleenlijk gehouden werden voor 't mesten der akkers.

8. Melkerij.

Waar we hierboven spraken over eigen vereenigingswezen als voornaam factor in den vooruitgang van landbouw en veeteelt, bedoelden we inzonderheid de samenwerkende Melkerij.

Den 16 Juli 1907 werd te Wuestwezel de Samenwerkende Melkerij Ste Marie gesticht, dank zij het vooruitzicht en de onverpoosde werking van Burgemeester Jan Jaak Hens. Ze vereenigde alsdan 52 landbouwers die dagelijks 2700 liter melk ter verwerking aanbrachten.

(12) Om den huidige toestand beter na te gaan, raadplege men de volledige landbouwstatistiek opgemaakt in 1929, die we als aanhangsel mededeelen.

(13) Hieronder bevinden zich 20 paarden van den Postmeester Mertens, waarvan er maar 3 voor den landbouw gebruikt worden.

(14) Onder de karren is begrepen een bierkar, die gewoonlijk met 3 paarden bespannen wordt.

(15) Zie blz. 52.

De tijd der melkteilen, zaanschotels, boterstanden, botermolens en boterhonden was voorbij en meteen ook verdween 't gesukkel met de oude volksremedies. Nu ging de melk naar de Melkerij en zonder last of kommer kwam de opbrengst in geld fijntjes klaargeteld naar huis. Er kwam wedijver onder de boeren, de een volgde den ander en na enkele jaren tijds was het aantal leden verdriedubbeld. In 1914 waren er 144 leden. Doch de oorlog moest komen om den bloei tot zijn hoogsten trap te brengen. De bezetter vergde dat al de melk naar de Melkerij zou gebracht worden om alzoo beter control over de botervoortbrengst te kunnen houden. Dit toeval had de achterblijvers den weg naar de Melkerij en naar den vooruitgang geleerd. Meer dan alle gepraat had eigen ondervinding uitgemaakt dat wetenschappelijk ingerichte en welbestuurde samenwerking de kroon spande. Het aantal leden klom, klom steeds en bereikt thans in 1930 het getal 325! De hoeveelheid verwerkte melk bedraagt thans 14000 liter per dag! En denk nu niet dat men alleen over kwantiteit mag spreken, ook de kwaliteit kan geprezen, want de Wuestwezelsche boter is alomgekend en in den internationalen zuivelprijskamp op de Wereldtentoonstelling te Antwerpen behaalde de Melkerij Ste Marie met haar boter den 2ⁿ Prijs. Proficiat!

9. Natuurlijk moet men na het zien van zulken vooruitgang spontaan besluiten tot een « *Hulde aan den landbouw.* » Deze wordt door een prachtige wagen uitgebeeld, waarvan de uitvoering toevertrouwd is aan de plaatselijke afdeeling van den Boerenbond met hare onder-afdeeling de « Boerenjeugd ».

10. Verlichting.

De oude, zeer oude manier van verlichten met smout- of olie-lampen (« smoutpeerkens ») bleef lange jaren in gebruik. Men had overigens weinig licht noodig, daar men ging slapen als 't donker werd en opstond met de zon. Alleen de lange winteravonden dwongen licht te ontsteken. Men zat dan gehurkt rond het open haardvuur, waarover de koe- of papketel te warmen hing, de vonkende smeulende turf- en heivlaggen gaven wel eenige schemering en om te vertellen had men al niet veel meer noodig. In een tusschenvenstertje dat gemeenschappelijk was aan stal en keuken plaatste men dan een rookkend « smoutpeerken » dat beide plaatsen verlichten moest!

Einde der vorige eeuw kwamen de petrolielampen algemeen in gebruik, toch waren er nog vele hoeven waar men zich hield aan het geheimzinnige « peerkenslicht » uit vrees voor de onkosten en voor 't gevaar van al dat nieuw gedoë.

We krijgen dan ook de straatlantaarns, die juist brandden daar waar 't minst noodig was, want in de donkere zijpaden en « 's Heeren straten » naar de afgelegen gehuchten moest men nog steeds, zooals overigens nu nog, op den tast afgaan.

In het dorp, de herbergen waren er eerst bij, beproefde men ook al « benzine » als brandstof voor verlichting, doch het gaslicht deed de deur toe en in 1914 werden huizen en straten in 't dorp overvloe-

dig van « nieuw » licht voorzien. De afgelegen gehuchten bleven nog steeds ten achter, voor een of twee hoeven waren de kosten te groot om de buizenleiding te plaatsen.

1928 bracht de redding! De elektriciteit en voor verlichting — en voor drijfkracht — is de laatste doch de grootste aanwinst.

In den stoet zal men trachten heel deze ontwikkeling sprekend uit te beelden.

11. Brandweer.

Ons brandweerkorps is bijna honderd jaar oud! In 1834 werd het voor de eerste maal stelselmatig en degelijk ingericht. Dat wil nu niet zeggen dat men het in 1830 maar liet branden en aan geen blusschen dacht, neen dat niet. In 1827 en 28 had men nog maar juist nieuw materiaal aangekocht. Denk nu niet aan een elektrische pomp! Heel eenvoudig behielp men zich met lederen emmers, men had er 20, ladders om meê naar 't dak te klimmen en vandaar te gieten en brandhaken om dreigende muren, balken en daken neer te halen. Men had zelfs beproefd voorzorgsmaatregelen te nemen door natte zeilen op de naburige stroodaken te leggen en die zeilen voortdurend te besproeien, dat had men in Zundert afgekeken, doch er werden geen « brandzeilen » aangekocht.

Thans staat men er heel wat beter voor, een « oude » en een « nieuwe » brandspuit — een goed-ingericht pompierskorps bestaande uit mannen van goeden wil die zich vrijwillig verbinden als pompiers op 't eerste alarm gereed te staan — en een flinke ondersteuning en aanmoediging vanwege 't Gemeentebestuur.

Onze pompiers zullen niet veel last hebben om hun 1830-1930 in den stoet uit te beelden. Ze hebben slechts het « spuihuisje » ledig te maken want het oude materiaal is nog omtrent volledig bewaard. Wel de moeite waard om vergelijken!

12. Nijverheid.

Meermaals werden, gedurende de verlopen eeuw, pogingen gedaan om een of andere nijverheid op het grondgebied onzer gemeente te vestigen.

In 1836 sprak men met lof over den bloeienden toestand van de fabriek van zwavelzuur, die echter niet bleef bestaan. Men beproefde het met steenbakkerijen (Van Laerhoven in 1843, Verbist in 1854, Hens op den Steertheuvel in 1864, Gits in 1873. Onlangs bestonden er nog twee, een te Gooreind (Mr. Vansina) thans afgebroken, en een ander te Achterbroek, die nog in werking is en toebehoort aan Mr. Speth. Een proef met leerlooierij in 1876 mislukte na enkele jaren bestaan.

De sigarennijverheid lukte beter. Einde 1881 begon Eug Verellen met 6 werklieden een eenvoudige sigarenfabriek, die echter groote uitbreiding nam. Een zware ramp kwam al spoedig de opkomende nijverheid teisteren : de fabriek brandde af in 1895. Er werd echter niet gearzeld, het werk werd hervat en in 1905 had men reeds 100

sigarenmakers aan den arbeid. De Gebroeders Verellen uit Antwerpen, die kort na het ontstaan der fabriek de zaak in handen hadden zochten naar uitbreiding. De fabriek te Gooreind werd opgericht door Mr. Theofiel Verellen en in 1905 verhuisden de honderd werklieden naar de nieuwe inrichting. Steeds meer en meer werd de zaak uitgebreid en steeds werden meer inwoners in 't werk gezet. Er kwamen tijden van hoogen bloei (soms klom het aantal werklieden tot 500) en jaren van minder voortbrengst. Op 't oogenblik verschaft de firma Verellen werk aan 250 menschen.

De felle stijging van het bevolkingscijfer gedurende de laatste jaren is grootendeels het gevolg van den bloei der sigarennijverheid. Naast de landbouwers heeft men thans in onze gemeente een sterk groeiende arbeidersklasse. Hiermede moest in het overzicht rekening gehouden worden. De werklieden der sigarenfabriek zullen daarom hun nijverheid in den stoet uitbeelden.

13. *Verkeer.*

Het ontstaan der groote staatsbaan Antwerpen-Breda (1806-11) (16) bracht een ware omwenteling te weeg in de geschiedenis onzer gemeente. Immers daardoor werd ze rechtstreeks in verbinding gesteld met twee groote steden, langs den eenen kant der rijksgrens Antwerpen en op denzelfden afstand, langs den anderen kant, Breda.

Weliswaar had men terzeldertijd gezorgd voor den steenweg rond het Dorp, doch de huidige Dorpstraat, althans het gedeelte van den Driehoek tot den eersten draai (brouwerij) bleef nog te doen. In 1838 begon men met een toelage aan te vragen aan de Provincie, in 1839 werd 600 fr. toegestaan en in 1842 was dit gedeelte voltooid.

Nu werd gezorgd voor betere verbinding met de andere gemeenten. Eerst met Calmthout. De pas-aangelegde spoorweg moest gemakkelijker te bereiken zijn, en men besloot in 1856 tot het leggen van een steenweg. Het was dan uit met de reis van de « char-à-banc » van Wuestwezel naar Antwerpen en de baas uit het Posthuis, die tevens postmeester was, burgemeester J. J. Hens, kon nu als eindpunt zijner dagelijksche reis met de postkar nemen de statie van Calmthout.

Eenmaal per week (Vrijdags) reed de « char-à-banc » echter nog naar Antwerpen om de eieren en de boter naar de markt te doen, doch het duurde slechts tot de tram regelmatig voor het vervoer zorgde. De postkar op Brecht bleef nog geruimen tijd bollen. Immers de postkar hing af van den postdienst voor het brievenvervoer, doch terzeldertijd konden de reizigers er gebruik van maken. Vóór de trein reed kwamen de brieven met den postwagen van Antwerpen naar Wuestwezel. Ons bureel, « Het Posthuis », bediende dan Kalmthout, Esschen, Loenhout, Brecht en St. Lenaarts. Zooals reeds gezegd, veranderde de toestand toen de spoorweg aangelegd was. Kalmthout en Esschen werden dan rechtstreeks bediend. Brecht en

(16) Volledig behandeld in « Wesalia », 1^e jg. 1926, n° 1 en 2.

St. Lenaarts kregen eveneens verbetering. Er werd een dagelijkschen dienst ingericht van Brecht over Wuestwezel naar Kalmthout, per postkar, die laatst van al afgeschaft werd. We zullen verder nog een woordje zeggen over den postdienst.

De steenweg naar Brecht kwam er in 1875, vooral door toedoen van Dr J. Van Puyfelicx, Burgemeester van Brecht. De baan naar Esschen over den « Nieuwen Dijk » werd in baksteen gelegd (klinker). De werken werden begonnen in 1874-75.

Talrijk zijn de verbeteringen die nadien werden toegebracht binnen de gemeente, onder meer : de weg naar de kerk van Gooreind, de Slijkstraat die gekasseid werd, de landbouwweg naar Deureind, de weg Deureind-Gooreind, de Oude Baan, de Heistraat en de Biest. Al deze wegen en straten zijn thans in besten staat en nog steeds staan nieuwe verkeerswegen aan de dagorde.

Het ligt in de bedoeling van de inrichters de vergelijking aanschouwelijk te maken door het doen dragen in den stoet van twee plans der gemeente : Het een voorstellend de verkeerswegen in 1830 en het ander die in 1930 bestaan.

Benevens dit hebben we nog bij te voegen : het leggen van den stoomtram (ontworpen in 1886) waardoor dilligentie en postkaren op het achterplan kwamen. De oorlog bracht meê een doelmatige stoomtram (ontworpen in 1886) die een einde zou stellen aan de dilligentie en de postkarren. De oorlog bracht meê een doelmatige toepassing der motors en zoo hebben we dan als modernste verkeersmiddel een regelmatig dienste van autobussen met Merxem en Antwerpen. Zoover staan we in 1930.

Personenvervoer, maar ook brievenvervoer ontwikkelde zich fel. Waar is de tijd dat men met de postkar de brieven verzond van posthuis tot posthuis? Wie heeft er niet hooren vertellen over « dépêchedragers » die te paard de groote baan langs draafden? De eigenaar van het Posthuis was dus ook postmeester. Hier was het Jan Jozef Hens, burgemeester, die voor de brieven zorgde. Ze werden rondgedragen door briefdragers, die het voorzeker niet onder de markt hadden. Praat eens met oudere menschen over « Lulleke Post » die in de jaren '50 de brieven ronddroeg, die niet lezen kon en toch nooit miste! Hij werd geholpen door Adriaan Van Velthoven die ook een deel, ja er waren er niet veel, meê de baan op nam. Henri Peeters werd facteur in 1874. Die weet den tijd nog te noemen dat hij om half vier van huis trok om te Calmpthout de brieven af te halen aan den trein van kwaart voor zes — dan te voet terug, maar daarmee was 't nog niet gedaan, hij droeg dan de brieven nog naar hun bestemming, bestelde half Wezel en heel Loenhout. Wat 'n weg werd er dan niet afgelegd en dat alles voor 1.80 fr. per dag!

Zoo ging het voort tot de tram er wat verandering in bracht. In 1875 bij het overlijden van postmeester-burgemeester J. J. Hens werd Jozef Vervoort benoemd en vermits er geen reden meer toe bestond om het postkantoor in het oude « Posthuis » te houden, waar het tevens herberg en afspanning was, richtte men een afzonderlijk bureel

op, ergens in een kamer. Het aantal briefdragers bleef hetzelfde, twee man voor Wezel en Loenhout, tot in 1890 — toen werd er een derde bijgevoegd.

Thans wordt ons het nieuws thuis gebracht door vier briefdragers voor Wezel alleen. En wie rapper vraag en antwoord wenscht heeft de telefoon te zijner beschikking. Sinds verleden jaar hebben we een centrale te Wuestwezel die eveneens Loenhout bedient. Telegraaf bestaat reeds sedert 20 Maart 1899.

14-15. De Oorlog 1914-18. Voedselvoorziening.

Het Komiteit kon moeilijk dit overzicht 1830-1930 besluiten zonder te herinneren aan den oorlog 1914-18 en de voedselvoorziening. Dit deel wordt in den stoet uitgebeeld door de plaatselijke Oudstrijdersvereeniging. (V. O. S.)

Deze liggen nog te versch in ieders geheugen, dan dat we in veel bijzonderheden zouden treden. Trouwens het zou overbodig zijn, want we kunnen verwijzen naar het volledig relaas van den heer J. Tysmans : « Wuestwezel en de Oorlog 1914-18 ».

* * *

Na « Wuestwezel 1830-1930 » volgt het deel, dat minder plaatselijk, meer betrek heeft op de nationale eeuwfeestviering.

Deel II zal een hulde daarstellen aan de schrijvers, schilders, beeldhouwers en toondichters die de glorie van hun land uitmaken en geleefd hebben in de periode 1830-1930. Zeer moeilijk werk een juiste keus te doen tusschen de talrijke voormannen die ons land heeft voortgebracht op gebied van Kunst en Letteren.

De inrichters besloten alleen te kiezen tusschen de reeds overleden kunstenaars waarvan de roem gevestigd is, en die de eene minder, de andere meer door ons volk reeds gekend zijn.

Boven allen prijkt de naam van onzen grooten dichter Priester Guido Gezelle (1830-1899), waarvan het eeuwfeest der geboorte in Mei II. te Brugge met zulken luister gevierd werd. Aan dezen onsterfelijken vertegenwoordiger onzer Vlaamsche dichterschaar wordt in dit deel den praalwagen gewijd. De plaatselijke afdeeling van het Davidsfonds was als natuurlijk aangewezen om voor de inrichting van dezen hulde-wagen in te staan.

Deel III. De afgeloopen eeuw bracht ons een nieuw arbeidsveld : de Kongo-kolonie. Dank zij het edelmoedig werk der mannen van het eerste uur : ontdekkingsreizigers en missionarissen, heeft onze kolonie zich wonderbaar ontwikkeld. Het is dan ook zeer gepast een diepe hulde te brengen aan die eerste beschavers. In beide groepen mogen we een der onzen begroeten. Onder de eerste ontdekkingsreizigers verdient *Jérôme Becker* een voorname plaats. Hij bracht zijn jeugd hier in ons dorp door, er leven nog mensen die naast hem op de schoolbanken gezeten hebben, hier woonde zijn familie en hier kwam hij na zijn lange wondere reizen vertellen over al het

vreemde en geheimzinnige, dat hij gezien had bij die verre onbeschaafde volkeren. We hopen in een afzonderlijke bijdrage meer over dezen pionnier te kunnen zeggen. De baanbrekers op het gebied van Missiewerk kan men niet opsommen zonder den naam te noemen van *Pater Van Roey*, den nederigen onderpastoor, die zijn brave parochie verliet om ver van vrienden en verwanten, in 't zon-verzengde Kongo-land zijn deel te brengen in den grooten strijd om zielsbekeering en menschenbeschaving.

Aan deze mannen van de daad, die den weg openden voor latere navolgers, zal een bijzondere eer bewezen worden en niemand zal hun groote verdiensten ontkennen maar erkennen dat zulke mannen den eersten, den sterksten stoot hebben gegeven op gebied van kolonisatie en beschavingswerk.

Wie beter dan de Zusters Franciscanessen van het klooster der Missionarissen te Gooreind kon men aanspreken om de groep en den praalwagen in dit gedeelte uit te werken. Het groote Missiehuis te Gooreind maakt immers deel uit van dat machtige orde, dat reeds zooveel groot en edel werk in Kongo heeft verricht en nog steeds voortgaat nieuwe strijdkrachten te zenden naar de meest vooruitgeschoven posten, om aldaar zedelijke sterkte en stoffelijke hulp te brengen aan het groote negervolk, door ons land onder zijne bescherming genomen. De prachtige deelname van dit Missiehuis aan de Koloniale Tentoonstelling te Antwerpen bewijst hoezeer uitgebreid en alomvattend hun werkkring is, en toont wat al prachtige uitslagen reeds werden bekomen.

Als slot, er was immers een inleiding ook, komen de vlaggen der Wuestwezelsche maatschappijen en bonden, om samen met de oudgedienden een hulde-groet te brengen aan het Vorstenhuis dat deze honderd jaar aan het hoofd stond van ons land.

* * *

Na al deze beschouwingen, na deze vergelijkingen, zal men er nog veel meer zelf kunnen maken. Want, om op enkele bladzijden de geschiedenis onzer gemeente van 1830-1930 volledig te behandelen, is onmogelijk. Zeer zeker zullen de ouderen veel meer kunnen vertellen en zullen de jongeren met veel meer aandacht kunnen luisteren naar al die verhalen uit « den goeden ouden tijd ». Voeg dat dan bij deze enkele gegevens en bij al wat men in den stoet zal te zien krijgen en het totaal van alles zal een trouw beeld zijn van den klimmenden weg door onze gemeente gevolgd gedurende deze eeuw van wetenschappelijken, stoffelijken en zedelijken vooruitgang.

« Wesalia » heeft thans aan het algemeen verzoek voldaan en de vele feiten, gebeurtenissen, jaartallen en cijfers zijn vastgelegd om nimmer vergeten te worden.

Aanhangsel

ALGEMEENE LANDBOUWTELLING IN 1929.

I. BENUTTIGING DER GRONDEN.

(Oppervl. der gemeente 6006 Ha.)

	Ha.	a.	c.a
Weiden	1370	88	
Bosschen :			
Hoogstammig hout	2,08	Ha.	
Hakhout	63,14	Ha.	
Mastbosschen	497,64	Ha.	
Sparren	6,50	Ha.	
Totaal bosschen :	569	36	
Vijvers	8	69	
Heide	442	87	

II. TEELTEN EN SERREN.

A. Groote teelt :

Rogge	363	31
Wintergerst		16
Haver	253	52
Boekweit		25
Paardeboonen		03
Erwten	5	44
Voederbeeten	81	86
Voederwortelen	1	43
Rapen, raapkoolen	2	16
Late en half-vroege aardappelen	123	87
Vroege aardappelen	4	14
Incarnaat-klaver		36
Rode klaver	14	10
Andere klaversoorten		59
Gemaaide weiden	505	32
Afgegrasde weiden	865	56

B. Andere teelten :

Moesplanten in open lucht	29	99	30
Idem onder ramen		1	62
Bloemkoolen		7	30
Erwten, groen geoogst	3	62	19
Cichorei voor witloof		55	97
Asperges		16	30
Aardbeziën	2	34	36
Tomaten		48	16
Bloementeel in open lucht		93	80
Idem onder ramen		2	25

C. Fruitteelt :

Boomgaarden (afgegrasde)	4	39
Idem met tusschenteelt	2	65 95

D. Kweekerijen :

van Fruitboomen	1	07 66
van Sierboomen		38
van Boschboomen	1	50

E. Lusthoven, Parken 65 67

F. Nog niet opgenoemde gewassen 10

G. Natcelten :

Wortels (2° oogst)	22
Rapen (2° oogst)	311 60
Raapkoolen (2° oogst)	3 09
Spurrie	27 31
Voederkoolen	80
Groen geoogste graan-gewassen	2
Maïs (voeder)	39
Groen ingedolven planten	42
Andere nateelten (tweede oogst)	4 10

H. Serren :

Voor groententeelt, 1 serre van 20 m2.
 Voor druiventeelt, 6 serren van 262 m2.
 Voor gemengde teelten, 6 serren van 273 m2.

Grondverbeteringen uitgevoerd van 1911 tot 1929 :

Ontginningen van heide en onbebouwde gronden 665 Ha. 28 a.
 Ontginningen van bosschen 31 Ha. 82 a.
 Aanleg van boomgaarden 52 a.

III. LANDBOUWDIEREN.

Paarden	293
Veulens (jonger dan 1 jaar)	44
Muilezels	1
Ezels	2
Hoornbeesten : Stieren	83
Melkkoeien	1614

Vaarzen	785
Werkossen	1
Kalveren (jonger dan 1 jaar)	785
Varkens : Beeren	4
Zeugen voor voortteling	22
Varkens voor vetmesting	937
Jonge varkens	522
Schapen	55
Geiten	477
Hennen	19288
Hanen, Kuikens, Kapuinen	803
Duiven	1279
Eenden	266
Ganzen	11
Kalkoenen	7
Konijnen	519
Bijenkorven	186

IV. LANDBOUW-MACHINES

Stoommotoren van meer dan 15 PK.	1
Electrische motoren van 3 PK. en minder	2
Idem van 3 tot 5 PK.	11
Idem van 5 tot 8 PK.	15
Idem van meer dan 8 PK.	2
Ploegen : enkele	249
Dubbele Brabantsche	27
Uitroeiers, hakploegen	3
Eggen	270
Wellen	138
Auto-tractors en motorploegen	3
Meststrooimachines	8
Handzaaimachines	43
Aardappelplanters	9
Besproeiers (pulverisators)	2
Aardappelrooiers	1
Beetenrooiers	1
Maaaimachines	98
Hooimachines	26
Pik- en bindmachines	2

V. HANDELSVOEDERS VOOR HET VEE GEBRUIKT

	Kilogrammen
Koeken en melen van koe- ken	464.985

Mais, maïsmeel en andere maïsstoffen	435.570
Zemelen, kortmeel, grut- tenzemelen	334.105
Maniokmeel	600
Vleesch- en vischmeel	200
Gerstekiem	27.550
Melassevoeders	41.950
Versche draf	8.000
Suikerfabriekpulp	226.200
Voedermengsels en bij- zondere voederstoffen	318.200

VI. VERBETERINGSMIDDE- LEN & HANDELSMESTEN

Verbeteringsmiddelen :

Kalk en kalkasch	345.300
Schuim van suikerfabrie- ken	649.000

Stikstofhoudende meststoffen :

Ammoniaksulfaat	120.585
Sodanitraat	70.770
Salpeterzure kalk	9.850
Cyanamied	75.575
Chloorammoniak	15.250
Poeder van bloed, vleesch, hoorn, enz.	100
Guano	13.180

Phosphoorzure meststoffen :

Kalkphosphaat	5.900
Gezonken fosphaat	1.300
Superphosphaat	132.545
Metaalslakken	1.122.315
Ontbonden minerale phos- phaten	117.700

Potaschhoudende meststoffen :

Chloorpotasch	42.000
Potaschsulfaat	26.480
Kainiet	550.575

Samengestelde meststoffen	2025
---------------------------	------

IN MEMORIAM

Dr. J. FLOREN,

*Voorzitter van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring
voor Brecht en Omstreken.*

Den 21 Augustus 1930 overleed te Brecht Dr. Juliaan Adriaan Floren, nadat hij gedurende meer dan achttien jaren aan het hoofd gestaan had van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring voor Brecht en Omstreken.

Zijn vader, Dr. Ferdinand Floren, vestigde zich op 9 Juni 1848 te Wuestwezel als geneesheer en nam zijn intrek in het alomgekende « Posthuis ». Niet lang daarna, den 22 Juli 1851, huwde hij de dochter van Burgemeester Jan Jozef Hens, en het nieuwe gezin ging in het Dorp wonen. Aldaar werd hun op 10 Mei 1852 een zoon geboren Juliaan Adriaan. Korts daarop, den 27 Juni 1853, vestigde men zich te Brecht en Juliaan Adriaan, alhoewel Wuestwezelaar van geboorte werd Brechtenaar met hart en ziel. Nadat hij aan de Leuvensche Hoogeschool het diploma van dokter in de geneeskunde had behaald begon hij zijn loopbaan als geneesheer te Brecht en wijdde er zich gansch toe aan zijn zware taak.

Medestichter van den « Geschied- en Oudheidkundigen Kring » in 1904, werd hij als ondervoorzitter gekozen en na het overlijden van voorzitter Jozef Michielsens werd hij als zijn opvolger aangesteld.

Tijdschrift en Museum werden door den voortreffelijken voorzitter tot den hoogsten bloei gevoerd. Om zijn ijver en werkzaamheid werd Dr. J. Floren in 1922 tot Ridder in de Leopoldsorde benoemd. De Oudheidkundige Kring bracht hem toen een warme en zeer verdiende hulde. Zijn naam zal door de inwoners van Brecht en door zijn talrijke vrienden en bewonderaars niet vergeten worden.

« *Ivesalia* » brengt aan de nagedachtenis van den onvermoeibaren werker, den flinken oudheidkundige en vruchtbaren geschiedschrijver Dr. J. Floren een oprechte hulde.

K. P.

BOEKENNIEUWS

E. H. Dr. H. C. VAN GEEN. *Eenige bladzijden uit de geschiedenis van Esschen tijdens de Belgische Omwenteling (1830-1844).*

(Uitgave Oudheidk. Kring Esschen, n° 1. 1930. 77 blz. + 3 platen.)

In November 1830 werd het aftrekkende Hollandsche leger achtervolgd door de Belgische vrijwilligers. Eenige vrijwilligers te Esschen gekampeerd trokken de grens over naar Rozendaal, kwetsten er een officier der Huzaren, sloegen eenige kanonnetjes aan (die men bij feestelijkheden gebruikte) en kwa-

men «zegevierend» terug naar Esschen. Het Hollandsch Hoofdkwartier te Breda zond een afdeeling van 3000 man om de uitdagers te straffen. Na een kort gevecht waren de Hollanders meester van den toestand — ze namen 5 soldaten en enkele burgers gevangen. — De soldaten en een burger werden op den Heuvel doodgeschoten. Ziedaar de feiten.

Deze gebeurtenis wordt tot in de kleinste bijzonderheden verhaald. Geplaatst midden enkele hoofdstukken die de toestanden voor- en na het gevecht schetsen, geeft deze geschiedenis, te zamen met de historie van het opgerichte monument, een klaar beeld over de Esschensche toestanden in 1830.

Gegevens hiervoor werden, voor het meerendeel, gehaald uit de registers der briefwisseling van het Gemeentebestuur, inzonderheid uit de verslagen nauwkeurig opgesteld door sekretaris P. J. van Meel, en uit afzonderlijke bescheiden in het archief der gemeente voorhanden. Maar benevens dit alles kon de schrijver beschikken over het dagboek van Generaal Baron van Geen, opperbevelhebber van het Hollandsche mobiele leger.

Het kon niet anders of er moesten voor Wuestwezel's geschiedenis eveneens interessante gegevens in dit werk te vinden zijn — en die zijn er :

De groote aftocht van het Hollandsche leger geschiedde langs de staatsbaan Antwerpen-Wuestwezel-Breda. « Den 29 Oktober trok de groote kolonne op marsch en bereikte zonder verontrust te zijn Wuestwezel waar het Hoofdkwartier voorloopig gevestigd werd, tot op den 9 November, waarop het naar Breda overgebracht werd.

De Belgische vrijwilligers — een ordeloze, tuchtelooze troep — kwamen, na de gevechten rond Antwerpen en Lier den 11 November te Wuestwezel toe. Generaal Mellinet, die er zijn hoofdkwartier had tot 25 November, zond een afdeeling naar Esschen bestaande uit vier compagnies jagers. Het is een dezer compagnies onder bevel van Kapitein Caroli, die de droeve gebeurtenissen van 20 November uitlokte. Hij werd echter afgekeurd en berispt door den Kolonel, die denzelfden dag nog naar Wuestwezel vertrok om Generaal Mellinet op de hoogte te brengen. Deze vermaning stond Kapitein Caroli niet aan en hij trok met zijn volk naar Kalnouthout. Zoo ging het toen : Ieder deed met zijn soldaten wat hij goed vond.

De doodgeschoten burger op den Heuvel te Esschen, was een Wuestwezelaar van geboorte met name Gerardus Smeulders. Hij was linnenwever van beroep, evenals zijn vader Frederik Smeulders, die gehuwd was met Maria Wouters. Beiden woonden nog te Wuestwezel.

Burgemeester Lauwens, legde korts daarna zijn ambt neer (25 Nov. 1830), oud en gebroken. Hij werd opgevolgd door *Karel van Beeck*, tweede zoon van den toenmalige sekretaris van Wuestwezel, Advokaat F. H. J. van Beeck.

Benevens deze zaken bevat het boek vele bijzonderheden, die het nagaan waard zijn, omdat het omtrent zeker is dat de meeste feiten zich ook op dezelfde manier hebben afgespeeld in de andere grensgemeenten.

Het schaadt wel eenigzins dat een groot deel van dit werk (blz. 15-34) handelt over algemeenheden uit de Vaderlandsche Geschiedenis, die niet noodzakelijk zijn om de Esschensche toestanden te begrijpen. Deze drie hoofdstukken hadden mogen ingekort tot een paar bladzijden, de groote lijnen aangevend, bijzonderheden vindt men in elk Handboek. En als het dan toch zoo'n lange inleiding werd, waarom dan niet de nieuwere bevindingen bijgevoegd, en meer belang gehecht aan sociaal-economische vraagstukken, drijfveeren en oorzaken? (B. v. in den zin van wat E. H. Fl. Prims over 1830 liet verschijnen.)

Er kon eveneens aanleuning gezocht worden met wat over troepenbeweging in 1830-33 gezegd werd in «Wesalia» (IV blz. 58-63) vermits te Wuestwezel steeds het hoofdkwartier der doortrekkende troepen gevestigd was, als liggend tegen de groote rijksbaan Antwerpen-Breda. Graag hadden we wat meer vernomen over het verblijf der Franschen te Esschen dat slechts op één plaats eventjes wordt aangeraakt (blz. 57). Een paar storende zetfouten o. a. Viering der Septemberdagen in 1833 in plaats van 1883 (blz. 68).

Ondanks deze kleine tekortkomingen heeft het werk van E. H. van Geen groote verdiensten, al was het maar slechts dit : dat klare objectieve gegevens

een einde stellen aan verzinsels en legenden, die gewoonlijk hun uitgangspunt vinden in echt-gebeurde feiten. (1)

We zijn er van overtuigd dat dit werkje ingang zal vinden bij alle Esschenaren en bij alle belangstellenden in plaatselijke geschiedenis. We wenschen E. H. van Geen van harte geluk. Als voorzitter van den Oudheidkundigen Kring van Esschen heeft hij het goede voorbeeld gesteld; moge brochure n° 2 spoedig volgen. Naast den schrijver dient hier vernoemd, de heer Gerard Meeusen, archivaris te Esschen, die zijn deel heeft in de verdiensten van het werk, want is E. H. van Geen de opbouwer, heer Meeusen is de leveraar van materiaal en grondstoffen, wat in de inleiding gulhartig toegegeven wordt.

K. P.

Vijf jaar Folkloristische Werking (1926-1930). — Geïllustreerd feestnummer uitgegeven door den Bond van Oost-Vlaamsche Folkloristen. Prijs 5 fr. (12 blz. tekst + 8 blz. illustratie).

Dit lustrumnummer, uitgegeven ter gelegenheid van de Folklore-Tentoonstelling in het Feestpaleis van Gent, omvat twee deelen: Een overzicht over de werkzaamheden van den Bond (1926-'930) en een overzicht der Folklore-Tentoonstelling te Gent, tentoonstelling welke werd ingericht ter gelegenheid der Eeuwfeesten.

Ondanks het gemis aan voldoende officiële en privaten steun heeft deze Bond gedurende deze vijf jaar prachtig werk geleverd op het gebied van Volkskunde. Het tijdschrift «Oost-Vlaamsche Zanten» verdient ruimschoots eenieders belangstelling en ondersteuning.

Moge de Bond van Oost-Vlaamsche Folkloristen voortgaan op den ingeslagen weg en groeien en bloeien tot heil van eigen volksleven en geboortegrond.

K. P.

STAN VERELST. *Louis Zimmer en zijn werken.* (94 blz.) Lier, Eikelstraat, 10.

Gewijd aan het leven en vooral aan het werk van L. Zimmer, een geniaal mensch, die door diepe studiën en berekeningen het tot prachtige uitvindingen heeft gebracht op gebied van techniek en tijdsaanduiding. Zijn voornaamste werk is wel de Jubelklok geplaatst in den «Zimmertoren» te Lier, in dit werkje uitvoerig beschreven. Wie naar den toren gaat kijken, moet eerst het boek van St. Verelst er op naslaan, men begrijpt dan alles veel beter.

Schrijver dezes heeft goed en edel werk verricht, want menschen als L. Zimmer mogen en moeten aan eenieder voorgesteld worden.

K. P.

E. SOMERS. *Over Dorpskapellen.* (In «Natuur- en Stedenschoon» 9^e jg. Sept. 1930. blz. 133-136.)

In een reeks bijdragen zal de hr. Somers de aandacht trekken op de dorpen veldkapellen die in onze Kempen zoo talrijk te vinden zijn. In deze eerste verhandeling gaat het inz. over de Wuestwezelsche kapellen: de nog bestaande St. Willibrorduskapel en de verdwenen kapel van Achterbroek. Zeer overzichtelijk geeft steller van het artikel de hoofdzaken over beide kapellen. We vestigen de aandacht op het bestaan van nog twee eigenaardige kapelletjes in onze gemeente: «de kleine kapel» in de Kleine Biest (Kapelwijk op het kadaster) het eenvoudige, doch landelijk-schoon kapelletje tegen den straatweg naar Deureind en de kapel in de Oude Baan te Gooreind.

K. P.

(1) In «Oudheid en Kunst» (Brecht) verscheen reeds het verslag van sekretaris van Meel (1923, blz. 86) en in een ander nummer van hetzelfde tijdschrift (1924, blz. 77) gaf men de gewijzigde, aangedikte vertelling. Er moet echter een vergissing bestaan in den voornaam van den sekretaris. (P. J. in plaats van A.)

Leo Kuylen, Oorderenweg, 1, Eeckeren.
 A. Leenaerts, Walenstraat, 44, Antwerpen.
 Jos Leys, Dorp, 87.
 Louis Maes, kunst- en kerkmeubelen, Sint-Lenaarts.
 G. Mariën, Topaasstraat, 19, Berchem.
 Karel Meerbergen, prov. raadslid, Osystraat, 24, Antwerpen.
 M. Mertens, Cogels-Osylei, Berchem.
 Leo Michielsens-Van Beeck, schoolopziener, Cappellen.
 M. Moors, onderwijzeres, Merxplas.
 Ant. Mortelmans, Van Notenlei, 97, Deurne.
 Jos. Mortelmans, Berthoutstraat, 22, Berchem.
 P. J. Nuytemans, Klein Gooreind.
 A. Ooms, Viersel.
 V. Ortenzi, Oude Koornmarkt, 58, Antwerpen.
 J. Peeraer, oud-schoolhoofd, Zundert (Nederl.)
 Const. Peeters, Dorp, 108.
 Edward Peeters, Pyckestraat, 21, Antwerpen.
 Flor. Peeters, sigarenfabrikant.
 E. H. F. Peeters, pastoor, Oosterhout (Holland).
 Louis Peeters, Hoevenschebaan, 6-8, Cappellen.
 René Peeters, fotograaf.
 R. Peeters, Oedenkovenstraat, 25, Borgerhout.
 Fl. Pellaers, Kleine Beerstraat, 30, Antwerpen.
 L. Pellaers-Van Beeck, Doornboomstraat, Hove.
 Edw. Pourbaix, brouwer, Gooreind.
 A. Ribbens, onderwijzer.
 Victor Ribbens, Achterbroeck.
 Dr. L. Schöller, St. Pietersnieuwstraat, 37, Gent.
 Jos. Snepvangers, Lange Leemstraat, 73, Antwerpen.
 Willem Snepvangers, Dorp, 89.
 Jhr. Mr. M. W. Snoeck, Koestraat, 8, Zwolle (Holland).
 Lod. Staepels, schilder.
 L. Stroobant, Battelsche steenweg, Mechelen.
 Frans Tiebos, Rudolfstraat, 11, Antwerpen.
 Louis Tiebos, Rudolfstraat, 9, Antwerpen.
 Eugeen Van Beeck, gemeentesekretaris.
 Jul. Van Beeck, Handelslei, 53.
 Wed. L. Van Beeck, Maarschalk Fochlaan, 88, Schaarbeek.
 E. H. Dr. Van Dregt, pastoor, Nieuwmoer.
 E. H. Van Bueren, pastoor, Borsbeek.
 Karel Van den Branden, Esschen-Wildert.
 J. Van den Broek, gemeentesekretaris, Loenhout.
 E. H. A. Van den Heuvel, St. Pieterstraat, 1, Luik.
 Henri Van den Heuvel, aannemer.
 Wed. J. Van den Heuvel en Kinderen, Hôtel « De Ster ».
 E. H. Lod. Van der Jonckheyd, leeraar, Hoogstraten.
 Neel Van Deuren, Milisstraat, 48, Antwerpen.
 Prof. Dr. H. J. Van de Weyer, hoogl., Schreurvest, 29, Heverlee.
 Alf. Van de Wiele, Van Schoorstraat, 99, Schaarbeek.
 J. Van Elsacker, Duffelaerhof, Achterbroek.
 E. H. J. van Genck, pastoor, Achtmaal-Zundert (Holland).
 V. Van Himbergen, gemeentesekretaris, Ravels.
 J. G. A. van Hogerlinden, Arnhem (Holland).
 E. H. Van Horenbeeck, pastoor, Gooreind.
 Frans Van Hoydonck, onderwijzer, Esschen.
 Frans Van Hoydonck-Hens, brouwer, Wernhout-Zundert (Holl.)
 Jozef Van Hoydonck, gemeentebediende.
 Michel Van Hoydonck, kantoor.
 Wed. Van Laerhoven-Van Beeck, Gemeentepark.
 Frans Van Looveren, brouwer.
 H. Vanmassenhove, ontvanger tolrechten.
 Al. Van Oers, Rich. Neyberghlaan, 46, Brussel.
 Baron L. van Pottelsberghe de la Potterie, Melle.
 Baronnes L. van Pottelsberghe de la Potterie, kasteel «Sterbosch».
 A. Van Pul, rijksveerts.
 E. H. J. Van Roey, onderpastoor, Esschen.
 Dirk Vansina, letterkundige, Gooreind.
 J. D. H. van Uden, Rijksstraatweg, 208, Haarlem (Holland).
 J. Van Uytbergen, du Fourneustraart, 29, Berchem.
 Modest Verellen, wisselagent, Calmpthout.
 Th. Verellen, brouwer.
 Eug. Verheyen, Van Beersstraat, 6, Antwerpen.
 Ern. Verlooy, villa «'t Heibieke», Brasschaat-Polygoon.
 J. Verstraelen, Vrijheid, Hoogstraten.
 Constant Vervoort, postontvanger.
 Willem Vorrsselmans, drukker-uitgever, Zundert (Holland).
 Fr. Wouters, Bestuurder der gevangenis, Tongeren.

LEDEN :

Alf. Akkermans, Bleeken.
 J. Appelian, Van de Wicllel, 54, Brasschaat.
 L. Bervoets, Van den Houte's lei, 3, Deurne.
 Alois Blommaert,
 Corn. Boden, Westdoorn.
 Frans Boden, Westdoorn.
 Louis Boden, Westdoorn.
 Louis Boeren, bakker, Ste-Mariaburg.
 Fr. Bresseleers, onderwijzer, Eekeren-Donk.
 L. Bresseleers, onderwijzer, Loenhout.
 V. Breugelmans, Achterbrug, 149.
 J. Carpentier, Dorp, 96.
 J. Cornelissen, Eikblokstraat, 19, Deurne.
 L. Cornelissen, Heyslagschebaan, Brasschaat.
 L. De Bie, Ploegstraat, 29, Antwerpen.
 Jan De Clerck, onderwijzer, Schooten.
 E. H. Th. De Molder, pastoor, Oostmalle.
 G. De Ridder, Architect, Lozanastr. 90, Antwerpen.
 R. De Roover, Heermanstraat, 5, Merxem.
 Ed. De Vrin, Edelinckstraat, 24, Antwerpen.
 Dierckxens, Statiestraat, Esschen.
 J. Dupont, Augustynenstraat, Antwerpen.
 C. Elst, Van Vaerenbergstraat, 6, Berchem.
 Kanunnik A. Erens, Archivaris Abdij Tonger-
 Adr. Francken, Baan. [loo
 L. Francken, Gasthuishoevestr., 22, Merxem.
 Mme E. Frison, Lange Van Peltstraat, 32, Antwerpen
 Em. Goetstouwers, Calmpth. steenweg.
 Dr J. Goossenaerts, Molenstraat, 23, St-Amandsberg.
 Felix Goris, Handelslei.
 J. Govaers, Korte Van Peltstraat, 15, Antwerpen.
 M. Haesaert, Gooreind.
 Jul. Hens, Dorp, 49.
 Louis Hens, provinciaal raadslid, Pulderbosch.
 Jan Hertoghs, Handelslei.
 Alf. Herrygers, Kruisweg, 103.
 Jan Herrygers, Paal, 190.
 E. H. L. Hicquet, seminarist, Lier.
 J. Hofmans, Bestuurder der Melkerij.
 E. H. Kanunnik Jansen, O. P. archivaris der stad Turnhout.
 H. Kanora, Hofstraat, 33, Eekeren.
 C. Kerremans, Handelslei, 60.
 August Kockx.
 C. Kockx, Polderstraat, 192.
 J. Kockx, Van der Keilenstr., 34, Antwerpen.
 E. H. Kanunnik J. Laenen, archivaris v. h. Aartsbisdom, Mechelen.
 E. H. J. Lauwereys, leeraar, Hoogstraten.
 Jan Leenaerts, Eikestraat, 9, Berchem.
 Jozef Leenaerts, Baan.
 E. P. Libertus, o. f. m. Oever, Antwerpen.
 Louis Luyckx, Beersgat, 99.
 G. Meeusen, gemeentearchivaris, Esschen.
 Fr. Meeussen, melkerijbestuurder, Loenhout.
 M. Meylaerts, Posterijhof, Gooreind.
 Corn. Neys, Heiken.
 F. Nickmans, V. d. Wervestr. 61, Antwerpen.
 Aug. Oerlemans, Loenhout.
 Fr. Oerlemans, Dorp, 110.

E. J. Ossenblok, S' Mattheusstraat, 11, Borgerhout.
 Frans Paelinckx, Achterbrug.
 Frans Paelinckx, Steenweg Nieuwmoer.
 Fr. Pauwels, Elf Novemberstr. 52, Merxem.
 Flor. Peeters, St-Annagesticht, Berchem.
 Fr. Peeters, Kard. Mercierlei 26, Antwerpen.
 Frans Peeters, onderwijzer, Esschen.
 Jan Peeters, hovenier, Calmpthout.
 Jan Peeters, Processieweg, St. Lenaarts.
 K. Peeters, Dorp, 82.
 Maria Peeters, Bestuurster Naad- en Snij-school.
 E. H. Philippen, archivaris Commissie Openb. Onderstand, Antwerpen.
 Hendrik Pockelê, gemeentebediende.
 Louis Pockelê, trambediende.
 E. H. Dr Floris Prims, archivaris, Antwerpen.
 Karel Roelands, Kruisweg, 167.
 J. Roelen, Baan, 94.
 L. Schrijvers, provinciaal raadslid, Gooreind.
 E. Somers, Van Praetlei, 34, Merxem.
 E. H. L. Soons, Onderpastoor, Santhoven.
 Alfons Staepels, Kruisweg.
 Dr. R. Sterckens, Platanenstraat, 13, Brussel.
 Fr. Stevens, Gooreind.
 Em. Torrele, Archivaris, Hoogstraten.
 A. Van Cuyck, Ten Eeckhovelei, 10, Deurne.
 P. J. Van de Locht, Dorp, 104.
 Frans Van den Bergh, Ginhoven.
 Jozef Van den Bergh, Baan.
 P. Van den Broeck, Molenstraat, 112.
 P. Van den Broeck, Hamme (O. VI.).
 Alf. Van der Jonckheyd, Dorp, 69.
 Corn. Van der Jonckheyd, Handelslei.
 Cl. Vandoninck, onderwijzer, Meerhout-Gestel.
 H. Van Dyck, brouwer, Loenhout.
 J. Van Sand, Bredabaan, 160, Brasschaat.
 J. Van Tichelt, Bredabaan.
 Louis Van Geel, Dorp, 112.
 Fernand Van Gelder, Jean d'Ardennestraat, 50, Brussel.
 Math. Van Gils.
 Em. Van Heurck, Helenalei 26, Antwerpen.
 Em. Van Hoeydonck, Polderstraat, 194.
 Em. Van Hoydonck, Polderstraat, 200.
 Jozef Van Loooveren, Breikelen.
 Jozef Van Loooveren, Baan, 95.
 Louis van Loooveren, Breikelen.
 V. Van Nuten, landbouwingenieur, Esschen.
 Jozef Van Oevelen, Achterbroek.
 J. Van Wyck, Vinkenstraat, 30, Antwerpen.
 M. Verhoeven, Doncksteeuwenweg, Brasschaat.
 Gerard Verstraelen, Vrijheid, Hoogstraten.
 Jozef Verellen, bediende, Dorp, 21.
 Corn. Vermeiren, Kl. Biest.
 St. Verelst, onderwijzer, Lier.
 Jan Verstraelen-Cox, Dorp.
 Al. Vervoort, Mutsaertstraat, 38, Antwerpen.
 Karel Vervoort, bediende.
 Em. Vrancken, Scheepswerfstr. 21, Hoboken.
 R. Wagner, Lieve Vrouwstraat, 48, Eekeren.
 Alf. Weygers, Handelslei.
 Alf. Wouters, notaris. Merxplas.

Te verkrijgen op het Sekretariaat van den Oudheidkundigen Kring:
Overzicht der Dagbladpers. (Gelegenheidsnum. van *Wesalia*) 2,— fr.
Verschenen jaargangen Wesalia ... 7,50 fr.
Afzonderlijke nummers ... 2,— fr.